

Reflexions al voltant d'unes commemoracions

L'historiador Jordi Ventura analitza, a partir de l'aniversari del decret de Nova Planta al País Valencià, la manipulació de la història en dos sentits convergents: reforçar la unitat nacional espanyola i minar la nostra vertebració nacional.

Cada any, els valencians recorden, amb tota la raó, la pèrdua del seu règim foral, el 29 de juny del 1707. Era el primer decret de Nova Planta, pel "dret just de conquesta, l'atribut de la sobirania règia i la conveniència de reduir tots els regnes d'Espanya a la uniformitat d'unes mateixes lleis, usos, costums, tribunals (...), que hauran de ser els de Castella, tan lloables a tot l'univers".

Dos mesos abans hi havia hagut la desfeta d'Almansa, el 25 d'abril. Cada 11 de setembre els catalans del Principat evocuen l'aniversari de la caiguda de Barcelona davant les tropes espanyoles, el 1714. Revifades no fa pas tants anys, ambdues commemoracions han ressorgit ignorant-se l'una a l'altra, tret de poques excepcions. I tanmateix, els desastres i l'esperit que commemoren tenen un mateix origen i tingueren uns mateixos resultats.

Amb les derrotes de la guerra de successió, el conjunt dels nostres pobles perderen les institucions i moltes de les seves lleis pròpies, si no totes. Els pobles, especialment els valencians, foren tractats amb una duresa cruel, duta a la ferocitat en càstigs tan horribles com l'incendi i destrucció de Xàtiva, que rebatejaren *San Felipe*. I és tanta la desatenció dels uns envers els altres que, no fa gaire, m'ha tocat d'assenyalar a un il·lustre erudit que *San Felipe* era el nom que els conquistadors espanyols havien posat a Xàtiva. No fou fins al temps de la guerra napoleònica que recuperà el seu nom.

Fonamentant-se en el manament a la fidelitat, en el seu dret absolut, en els atributs de la seva sobirania i en el "*justo derecho de conquista*", la monarquia espanyola privà Catalunya, el País Valencià, les Illes, i també Aragó, de tants fets diferencials com li fou possible o li semblà faedor. Al País Valencià, li prengué fins i tot el dret civil, que Catalunya pogué salvar. A València i a Barcelona, hi construïren sengles ciutadelles per tal de mantenir sotmeses totes dues ciutats. La repressió, d'una forma o d'una altra, fou intensa i llarga. A València no cessà fins al 1728.

No suprimiren els impostos que existien abans dels esdeveniments, però en canvi n'hi crearen de nous. L'administració espanyola es quedà els ingressos que hi havia abans de la guerra i, a més, hi afegí una rastellera d'impostos directes, com ara el *papel sellado*, o el de la sal, amb consum obligat. El primer de gener del 1716 aplicaren el cadastre a Catalunya, que passà a una situació fiscal particularment costosa i, fet i fet, irreal. Ja a final del 1714 els espanyols havien cobrat un "subsidi" excepcional, que vingué a afegir-se al cost de l'al·lotjament forçós dels soldats ocupants.

Durant dècades, els qui hagueren de pagar més pesadament el

cost de la derrota foren les classes treballadores. Als voltants de Barcelona, les masies eren abandonades i calgué començar-ne l'explotació a partir de zero. Les pèrdues humanes havien estat extraordinàries, sense comptar els empresonaments i els exilis. També hi hagué les pèrdues en béns, per les confiscacions i els segrestos, la inseguretad sobre el valor de les adquisicions o els compromisos per a pagar el deute públic. La monarquia espanyola es negà a pagar els deutes d'*arrels infectes*. O sigui, els del període de rebel·lia contra el rei Borbó i, característicament, dels anys 1640-1653, els de la segona separació de Catalunya. A més, és clar, en els temps subsegüents a la derrota, hi havia hagut confiscacions brutals sobre les propietats privades.

Last but not least, en totes i cadascuna de les terres d'expressió catalana, la nostra llengua fou proscripita dels actes oficials i procuraren d'anar-la substituint en tota mena d'ensenyaments, sense comptar que una bona part de les universitats foren suprimides. Però l'espanyolització, diguin el que diguin, no els sortí bé. Si triomfà a Aragó és perquè la castellanització ja era un fet des de feia dos segles; i, al capdavall, els lligams ètnics entre castellans i aragonesos eren un fet.

El transvestisme històric. No ens pertany, ara, d'escatir tot el que implicà l'ensorrament del que ja només era una carcassa dels drets forals de les nostres terres. De fet, la pèrdua de l'entitat nacional s'havia iniciat formalment el 1479, quan els reis catòlics es convertiren en sobirans de les corones d'Aragó i Castella alhora i començà la construcció de l'estat espanyol.

Després del 1707-1714 (1715, si hi afegim Mallorca), les nostres terres quedaren macades, arruïnades i lliurades al poder del conquistador. Cosa que les afectà ben igual. Per això algun dia gosaria proposar que, entre tots, acordéssim una data que ens fos comuna per a uns fets que ens són comuns, si no fos perquè hi ha hagut i, és clar, encara hi ha, forces poderoses en moviment que pretenen, i sovint ho aconsegüen, de desvirtuar i disfressar uns símbols que ens són essencials.

Fa una trentena d'anys, ben abans de la revifalla de les diades que avui formen part essencial del ritualisme patriòtic de cada any, començaren a circular les consignes ideològiques que després, amb el postfranquisme, han triomfat de ple a desvalorar el contingut de les diades i el significat de la nostra història. Per raons que veurem tot seguit, concernien solament el Principat de Catalunya, la història del qual tornaven a escriure atacant de manera frontal la versió tradicional que, de generació en generació, s'havia anat transmetent i que els documents corroboraven. Érem a l'època en què l'activitat de Federico Sánchez, àlies Jor-

El desenllaç de la batalla d'Almansa obrí les portes a les tropes castellanes. S'escaigüé el 25 d'abril de 1707.

ge Semprún, se centrava també en la captació d'artistes, escriptors i universitaris de tota mena, per tal de guanyar igualment en el front cultural. Calia, doncs, atrapar el màxim nombre possible d'intel·lectuals autòctons perquè poguessin disseminar, i fer acceptar, millor les directives d'abaltiment i fins i tot d'anihilació del sentiment nacional que, com pertot arreu i sempre, els dificultava el predomini entre l'oposició estatal.

Un dels mitjans de difusió que trobaren en aquells temps de dictadura fou, sobretot, a més de revistes i fulls, la redacció d'un manual que, de manera sintètica, presentés els postulats contraris a la posició nacional. Era i havia estat durant molts anys el mètode utilitzat pels soviètics pertot on els convenia, començant per l'imperi rus. Més tard, ja vingueren obres més amples i, amb les posicions obtingudes, l'escampadissa de tots els criteris propugnats. Però, mentrestant, els estudiants s'empassaven aquelles capsulettes doctrinàries, a l'espera de transmetre-les, al seu torn, per universitats i instituts d'ensenyament mitjà.

El manualet, en què intervingueren dirigents polítics i historiadors llicenciats feia mitja dotzena d'anys, ja tenia un títol revelador: *El problema nacional català*. En qualsevol situació normal, el segon mot (problema = dificultat a resoldre) ja hauria bastat per a desacreditar-los.

Tenien, és clar, uns paràgrafs concrets en què es referien a la conquesta i repressió de les nostres terres pel rei Borbó. Però en parlaven així: "El judici històric no es pot limitar a condemnar la brutalitat del mètode, i deixar de banda l'examen de les condicions i dels corrents polítics de l'època; tampoc no es pot judicar amb un criteri nacionalista prefabricat, sinó desentriant els elements positius i negatius que el fet va determinar en l'ulterior desenrotllament econòmic i polític de Catalunya i del conjunt al que fou vinculada més estretament que abans". És a dir, Espanya.

Quins eren, segons aquestes consignes, alguns d'aquells elements positius? Molt senzillament, que "les estretes relacions econòmiques i culturals que es lligaren aleshores entre les diferents nacionalitats hispàniques determinaren que durant el segle

XVIII es reforcessin les tendències objectives vers la unitat hispànica."

El mercat "nacional". Per tal de reforçar la ficció l'embolcallaven amb la mateixa terminologia que els donava resultat en unes altres publicacions: "el segle XVIII fou un segle d'impuls de la producció mercantil espanyola, durant la qual les tendències absolutistes de la monarquia ajudaren objectivament a fer avançar Espanya cap a un més ràpid desenrotllament capitalista i envers (*sic*) la unitat nacional espanyola. La unitat administrativa i el castellà, com a llengua oficial, foren imposats a Catalunya, primerament per la força. Però en la mesura que es va anar articulant el mercat espanyol i que els intercanvis comercials s'anaren intensificant amb avantatge per a Catalunya, les relacions culturals s'anaren diversificant també, i allò que havia estat imposat per la violència a poc a poc fou acceptat voluntàriament."

Més que la descripció de la realitat històrica els paràgrafs anteriors resulten l'establiment d'un programa a seguir. Només tendències absolutistes? Ho eren del tot. I si encara anomenen aquell govern "despotisme il·lustrat", ja fa molt de temps que ha estat assenyalat que, en tot cas, era molt més despòtic que no pas il·lustrat. Si algunes parts dels Països Catalans progressaren en aquella època fou, certament, més degut a l'impuls, a l'empenta de la nostra gent que no a la perspicàcia d'uns governants espanyols tan ineptes com sempre. Quant a la suposada acceptació voluntària d'allò que, al principi, havia estat imposat per la força, sembla (o deu ser) una pàgina arrencada dels manuals soviètics que, en aquells anys i fins que l'ormeig no s'ensorrà, solien publicar-se. El manualet insistia: "el propi pes de les coses va empènyer la burgesia i els intel·lectuals catalans a acceptar el castellà com a idioma de comerç i de cultura de totes les nacionalitats hispàniques. La intel·lectualitat catalana (*quina?, com?*) donà un nou impuls a la literatura, amb el castellà com a instrument d'expressió i a base del neoclassicisme —exaltació de les grans unitats polítiques— com a tendència ideològica."

Felip V. El seu decret de Nova Planta abolí el règim foral valencià.

Culminava la seva fabricació, astuta però estúpida, d'un suposat espanyolisme dels catalans de l'època: "la burgesia i els intel·lectuals van començar a parlar d'Espanya, presentant-la davant el poble català com una entitat única políticament i econòmica, i enfortiren el sentiment espanyol de les masses populars." Perquè, segons aquestes teories, tots els lligams que s'havien anat fent, si us plau per força, durant el segle XVIII, "van determinar un fenomen polític que ha jugat un gran paper en tot el desenvolupament ulterior i que cal tenir en compte també avui: el poble català ha experimentat profundament el sentiment espanyol abans de constituir-se en nació". Se'n veu ben clar el corol·lari: el que ha existit, podrà tornar a ser algun dia.

El que més els interessava d'inculcar era que, en aquells anys, i segons ells, no hi havia *nacionalitat* catalana encara i que, de fet, Catalunya havia estat a punt de fondre's dins de la *unitat espanyola* gràcies a la constitució del "mercat nacional" que, per ells, tan sols és sinònim de mercat espanyol. Generacions d'estudiants d'història i d'economia han estat endoctrinats amb aquests conceptes primaris. Sobretot, al llarg dels anys, el precepte bàsic ha estat aquest del "mercat nacional", referit únicament al d'Espanya. S'ha dit i s'ha repetit, i ha estat la mesura del "cientificisme" d'articles, llibres, programes i memòries docents. Quan l'esmenten al segle XIX és per lamentar que el retard a constituir-lo i a afermar-lo hagués fet néixer —sempre segons ells— una *nacionalitat* (no pas una nació) dels catalans.

Un concepte "burgès" i "imperialista". Però es tracta de Catalunya només; pitjor encara, del territori de les quatre *provincies*. I què en fan, del País Valencià i de les Illes? La teoria no els ha oblidats gens. De fet, ja aleshores assentaren les bases de la negociació del concepte de Països Catalans, rebuig que es convertí d'obediència obligada en alguns partits i que feren aplaudir pels seus turiferaris en llocs tan concrets com l'Assemblea dita de Catalunya: "Els nacionalistes catalans pretenen que València, les Balears i la Catalunya francesa són part de la nació catalana perquè parlen català i perquè van pertànyer a un estat català. Aquesta concepció revela la naturalesa imperialista del nacionalisme burgès català." Vet aquí, doncs, que les víctimes (o els seus hereus) de l'imperialisme eren ells els "imperialistes" i, d'acord amb una faramalla lèxica llavors en voga, de més a més "bur-

gesos" pel sol fet de reclamar la unió amb els seus germans.

I per què el País Valencià no tenia dret al mateix tractament que el Principat de Catalunya? Els endoctrinadors no volien ignorar-lo com, de fet, ignoraven les Illes, aneu a saber per què. Per ells si, d'una banda, "València (*sic*) era una tercera part de la Confederació Catalano-aragonesa i, per tant, no va ser mai part de l'organització estatal catalana", d'una altra banda, i pel que fa a l'idioma, eren capaços d'afirmar la vilesa següent: "en relació a l'idioma cal distingir, a més, el que és idioma nacional, parlat pel poble i florent malgrat les repressions i el que encara es parla com a llengua del passat, però que ha cedit o va cedint terreny a un altre idioma acceptat i reconegut com a idioma de comerç i de cultura nacional".

Amb tot, i és possible que això pugui estranyar a molts, el fet és que l'actuació d'aquests endoctrinadors els ha anat proporcionant multitud de recompenses, la no menor de les quals diria que és el regal que l'administració autonòmica d'ací on visc els ha fet de tota una universitat. I pensar que encara hi pot haver qui pretén estranyar-se del poc interès que una part de les noves generacions demostra per les coses del país o, pitjor encara, que hagi adoptat els punts de vista forans. És que mai s'han molestat a assabentar-se de què és allò que els han ensenyat durant anys i panys? Si reconeguessin amb quins fonaments històrics arriben al final de les carreres, als càrrecs autonòmics, no els quedaria ja cap mena de coartada.

Però no anem tan lluny, a les facultats, sinó a l'edat més tendra de l'educació primària. És que saben els valencians o, fet i fet, els catalans, què ensenyen ara, enguany, a molts infants del quart curs d'EGB. Doncs bé, transcrivim-ho d'un llibre publicat el 1993 i ensenyat, almenys, a força escoles del Principat. És de l'editorial Edebé que, com el seu nom no indica, és propietat dels salesians. Comença dient (pàg. 19) que "*la lengua oficial de Espana es el espanol; además del español, algunas comunidades tienen una lengua propia*". I, segons el llibre en qüestió, aquestes són, a més del *castellano*, l'*euskera* i el *gallego*, el *catalán* i el *valenciano*. Per a remarcar-ho, presenta un quadre d'expressions on *catalán* i *valenciano* són contraposats així:

<i>Catalán</i>	<i>Valenciano</i>
<i>papallona</i>	<i>palometa</i>
<i>avui</i>	<i>hui</i>
<i>mare</i>	<i>mare</i>

I continua, donant la idea que, com a molt, poden assemblar-se:

"Di en què llengua està escrita cada frase:
—Tinc una papallona molt bonica.
—Hui ell llig un llibre."

No serà gens estrany que els qui hagin passat pel segon cicle d'educació primària es considerin aliens al País Valencià i que, de grans, la seva història no els interessi ni poc ni gaire. És clar que difícilment podran saber que *palometa* també té el mateix significat a Massalcoreig (Segrià), al Tarragonès i al Priorat. O que *papallona* és igualment una paraula valenciana. En tot cas, el mal ja serà fet. I aneu a saber què els ensenyen, a la majoria de la xicalla valenciana, si és que d'alguna manera els en parlen, d'aquestes qüestions.

Commemorem, doncs, en bona hora, tants aniversaris com calgui. Però si els polítics no fan, o deixen fer, una pedagogia escaient, a la curta o a la llarga se'ls veurà el llautó. I tant de bo que això no arribi solament perquè, de tant amagar el cap sota l'ala i d'aprofitar-se dels sentiments més profunds de la gent, ja no quedin ni sentiments ni gent en què puguin recolzar-se.

Jordi Ventura